

تیر ماه 1395

دانشگاه پیام نور

دانشکده علوم انسانی

پایان نامه
برای دریافت مدرک کارشناسی ارشد

رشته: حقوق

گروه: خصوصی

عنوان پایان نامه:

مطالعه تطبیقی مسئولیت مدنی تخریب محیط
زیست در

حقوق ایران و اسناد بین الملل

حی الدین صدیقیانی

استاد راهنما: دکتر علیرضا شریفی

استاد مشاور: دکتر حمیدار ارشدی

دانشگاه سям نور

دانشکده علوم انسانی

مرکز تهران جنوب

پایان نامه
برای دریافت مدرک کارشناسی ارشد

رشته: حقوق

گروه: خصوصی

عنوان پایان نامه:

مطالعه تطبیقی مسئولیت مدنی تخریب محیط

زیست در

حقوق ایران و اسناد بین الملل

حی الدین صدیقیانی

استاد راهنما: دکتر علیرضا شریفی

استاد مشاور: دکتر محمدیار ارشدی

تیر ماه 1395

تاریخ:/...../.....
شماره:

دانشگاه پیام نور

بسمه تعالی

صورتجلسه دفاع از پایان نامه دوره کارشناسی ارشد
جلسه دفاع از پایان نامه دوره کارشناسی ارشد
آقای:

دانشجوی رشته حقوق به شماره دانشجویی
935228501

تحت عنوان «مطالعه تطبیقی مسئولیت مدنی تخریب محیط زیست در
حقوق ایران و اسناد بین‌الملل»

با حضور هیئت داوران در روز

مورخه / /

ساعت در محل

ساختمان برگزار
شد و هیئت داوران پس از بررسی، پایان نامه مذکور
را شاسته نمره به عدد به حروف

..... با درجه

..... تشخیص داد.

ردیف	نام و نام خانوادگی	هیئت داوران	مرتبه دانشگاهی	دانشگاه / مؤسسه	امضاء
1		استاد راهنما			
2		استاد مشاور			
3		استاد داور			
4		نماینده تحصیلات تکمیلی			

اینجانب محی‌الدین صدیقیانی دانشجوی ورودی سال 1393 مقطع کارشناسی ارشد رشته حقوق خصوصی گواهی می‌نمایم چنانچه در پایان نامه خود از فکر، ایده و نوشته دیگری بهره گرفته‌ام با نقل قول مستقیم یا غیر مستقیم منبع و مأخذ آن را نیز در جای مناسب ذکر کرده‌ام. بدیهی است مسئولیت تمامی مطالبی که نقل قول دیگران نباشد بر عهده خویش می‌دانم و جوابگوی آن خواهم بود.

دانشجو تأیید می‌نماید که مطلب مندرج در این پایان نامه (رساله) نتیجه تحقیقات خودش می‌باشد و در صورت استفاده از نتایج دیگران مرجع آن را ذکر نموده است.

نام و نام خانوادگی دانشجو

تاریخ و امضاء

اینجانب محی‌الدین صدیقیانی دانشجوی ورودی سال 1393 مقطع کارشناسی ارشد رشته حقوق خصوصی گواهی می‌نمایم چنانچه بر اساس مطالب پایان نامه خود اقدام به انتشار مقاله، کتاب و ... نمایم ضمن مطلع نمودن استاد راهنما، با نظر ایشان نسبت به نشر مقاله، کتاب و ... و به صورت مشترک و با ذکر نام استاد راهنما مبادرت نمایم.

نام و نام خانوادگی محی‌الدین صدیقیانی

تاریخ و امضاء

کلیه حقوق مادی مترتب از نتایج مطالعات، آزمایشات و نوآوری ناشی از تحقیق موضوع این پایان نامه متعلق به دانشگاه پیام نور می‌باشد.

تقدیم به:

همه انسانهایی که با درک مسؤلیت و رسالت انسانی، توانمندی‌های خردمندانانه و شایسته خود را در راه
اعتمادی جامعه و خدمت به انسانیت بکار می‌گیرند تا نظام اجتماعی به شایسته‌ترین وجه راه ترقی و تعالی را
طی نماید.

سپاسگزاری:

با سپاس و ستایش به درگاه خداوند یکتا که دانش و خرد را بر ما ارزانی داشت تا راه انسانیت را بر ما هموار نماید. بر خود وظیفه می‌دانم که مراتب قدردانی و سپاس خود را نسبت به کلیه عزیزانی که مرا در تهیه و انجام پژوهش حاضر یاری نموده‌اند ابراز دارم؛ بالاخص از جناب آقای دکتر علیرضا شریفی استاد راهنمای محترم که با راهنمایی‌های بی‌منت و ارزشمند خودشان در جهت بالا بردن غنای این مجموعه از هیچ کوششی دریغ نورزیده‌اند؛ همچنین سایر اساتید گروه مخصوص جناب آقای دکتر محمدیار ارشدی و دکتر سلطان احمدی؛ همچنین، از استاد محترم داور جناب آقای دکتر جلالیان و کلیه اساتید طول تحصیل در دوره‌ی کارشناسی ارشد، بخاطر زحمات ارزنده‌شان در آموزش و انتقال دانسته‌های علمی به اینجانب، کمال تشکر و قدردانی را دارم. ضمن اینکه از ریاست محترم اداره منابع طبیعی شهرستان سقز و علی‌الخصوص جناب آقای مهندس حافظقرآن کارمند آن اداره که با حمایت و رهنمودهای خود مرا رهین منت خود قرار داده‌اند تشکر و قدردانی را می‌نمایم.

حی‌الدین - صدیقیانی

تیر ماه 1395

چکیده موضوع

حقوق محیط زیست از موضوعات بسیار مهم و مورد توجه جوامع بشری بوده و از اصول مسلم پذیرفته شده در قوانین کلیه کشورهای جهان محسوب می‌گردد. امروزه یکی از وظایف نظام‌های حقوقی کشورها ایجاد راهکارهای حقوقی برای حمایت از محیط زیست و جلوگیری از تخریب آن می‌باشد؛ این امر در جامعه بین‌المللی و اسناد حقوق بین‌الملل مورد توجه شایانی واقع شده و در کنوانسیون‌ها و حقوق بین‌المللی جایگاه خاص دارد. هدف این پایان نامه پژوهشی است بر مبنای مسئولیت مدنی ناشی از تخریب محیط زیست در حقوق ایران و اسناد بین‌المللی، تا بر اساس راهکارهای مسئولیت مدنی بتوان از تخریب منابع زیست محیطی جلوگیری نموده و در موارد اعمال تخریبی با استناد به آن از راهکارهای مسئولیت مدنی جبران خسارت مناسب و یا در صورت امکان اعاده به وضع سابق را فراهم نمائیم. بر همین منوال با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و سایتهای اینترنتی، منابع لازم گردآوری شده و با روش تحلیلی - توصیفی به بررسی موضوع پرداخته شده است. نهایتاً چنین نتیجه می‌گیریم که، مسئولیت مدنی تخریب محیط زیست علاوه بر نقش بازدارندگی نقشی اساسی در جبران خسارات و اعاده وضع به حالت سابق را ایفا می‌نماید؛ و چون راهکاری نو در طرح مباحث حقوقی در نظم کنونی حقوق زیست محیطی محسوب می‌شود، در پی ارائه نظریات و راهکارهای نو می‌باشد، تا بتواند بخش کوچکی از خلاء موجود در نظام مسئولیت مدنی ناشی از تخریب منابع زیست محیطی جامع‌ه ما را بیان نموده و امکان استفاده دانشجویان و ادارات و مراجع ذیربط را در عرصه حقوق زیست محیطی را فراهم نماید.

واژگان کلیدی: محیط زیست، تخریب، مسئولیت مدنی، اسناد بین‌المللی، مطالعه تطبیقی، حقوق

فهرست مطالب

مقدمه :

.....
.....
1

فصل اول: مفهوم مسئولیت مدنی ناشی از تخریب محیط زیست

.....
17

1-1 تعاریف و

مفاهیم

18.....

1-1-1 مفهوم مسئولیت

مدنی.....
.....
18

1-1-1-1 تعریف مسئولیت

.....
.....
19

1-1-1-2 تعریف مدنی

.....
.....
21

3-1-1-1 مفهوم مسئولیت مدنی در حقوق

ایران.....

22

4-1-1-1¹ مفهوم مسئولیت مدنی در حقوق بین‌الملل

.....

24

2-1-1 مفهوم تخریب محیط زیست

.....

27

1-2-1-1 مفهوم تخریب محیط زیست در حقوق

ایران.....

29

2-2-1-1¹ مفهوم تخریب محیط زیست در حقوق بین‌الملل

.....

33

2-1 پیشنهاد حمایت از حقوق محیط زیست

.....

34

1-2-1 پیشنهاد حمایت از حقوق محیط زیست در ایران باستان

.....

35

2-2-1 پیشنهاد حمایت از حقوق محیط زیست در ایران معاصر

.....

36

1-2-2-1 پیشنهاد در قوانین و مقررات قبل از انقلاب اسلامی

.....

37

1-2-2-2-2 پیشنهاد در قوانین و مقررات پس از پیروزی انقلاب اسلامی

40

1-2-3-1 پیشنهاد حمایت از محیط زیست در حقوق بین‌الملل

43

1-2-4-1 پیشنهاد حمایت از حقوق محیط زیست در حقوق

سایرکشورها

44

1-2-5-1 جایگاه حمایت از حقوق محیط زیست در دوران معاصر

48

1-3-3-1 مبانی مسئولیت مدنی ناشی از تخریب محیط زیست

50

1-3-1-1 نظریه تقصیر

54

1-3-2-1 نظریه خطر (یا مسئولیت عینی)

60

1-3-3-1 نظریه خطر در برابر انتفاع

66....

1-3-4 نظریه معیار متعارف بودن فعالیت

68.....

1-3-5 نظریه‌های مبتنی بر مسئولیت

69

1-3-6 ن ظریه‌های مختلط

75

1-3-7 نظریه فرض تقصیر

78 ..

1-3-8 نظریه‌های مبتنی بر حق

79

1-4 منابع مسئولیت مدنی

81

1-4-1 منابع مسئولیت مدنی در حقوق ایران

81

2-4-1-1 منابع مسئولیت مدنی در حقوق بین‌الملل

82

1-2-4-1 1 معاهدات بین‌المللی

84

1-2-4-1 1 کنوانسیون‌های

بین‌المللی.....

94

5-1 اهداف مسئولیت مدنی ناشی از تخریب محیط زیست

103

1-5-1-1 جبران خسارت به عنوان مهمترین هدف مسئولیت مدنی

104 ...

2-5-1-1 اهداف مسئولیت مدنی تخریب محیط زیست در اسناد

بین‌الملل

104

3-5-1-1 حفاظت از طبیعت

107

4-5-1-1 اثر بازدارندگی

.....
108

1-5-5 توسعه پایدار

.....
111

1-5-6 حمایت از منافع نسلهای آینده

.....
118

فصل دوم: ارکان مسئولیت مدنی تخریب محیط زیست.....

119

1-2 افعال زیانبار بر منابع زیست محیطی

.....
124

1-1-2 مفهوم فعل زیانبار بر منابع زیست محیطی

.....
125

2-1-2 آثار فعل زیانبار بر منابع زیست محیطی

.....
126

3-1-2 اقسام فعل زیانبار بر منابع زیست محیطی

.....
127

1-3-1-2 تخریب و آلودگی خاک

.....
132

2-3-1-2 تخریب و آلودگی جنگلها

.....
133

2-1-3-3 آلودگی آبها

138

2-1-3-4 آلودگی هوا

141

2-2 وجود ضرر

150

2-2-1 مفهوم ضرر و اقسام آن

151

2-2-2 شرایط ضرر قابل مطالبه

152

2-2-3 قواعد حقوقی ضرر بر منابع زیست محیطی

153

قاعده اتلاف

2-2-3-1

155

تسبیب

2-2-3-2 قاعده

157

2-2-3-3 قاعده تعدی و تفریط

158

2-2-3-4 قاعده ء لاضرر

158

2-2-3-5 قاعده ء ید

160

2-3 رابطة سببیت بین فعل زیانبار و ضرر وارده

161

2-3-1 سبب مسئول برای ایجاد مسئولیت مدنی

161

2-3-1-1 سبب اجمالی

162

2-3-1-2 برابری اسباب

163

3-1-3-2 سبب مقدم در تأثیر

163

4-1-3-2 سبب نزدیک یا آخرین سبب

163

5-1-3-2 سبب نزدیکتر (اقوی)

164 .

6-1-3-2 سبب متعارف و اصلی

164

7-1-3-2 تشخیص میزان تأثیر هر یک از اسباب

164

2-3-2 عوامل مؤثر در ایجاد مسئولیت مدنی

165

1-2-3-2 غصب

165 ↑

2-2-3-2 اتلاف

166 ↑

3-2-3-2

تسبیب

.....
.....
166

4-2-3-2

استیفاء

.....
.....
167

فصل سوم: آثار مسئولیت مدنی تخریب محیط زیست و شیوه جبران خسارات 170.....

3-1 آثار مسئولیت مدنی ناشی از تخریب محیط زیست.....

172

3-1-1 آثار مسئولیت مدنی ناشی از تخریب محیط زیست در حقوق ایران 174.....

3-1-2 آثار مسئولیت مدنی ناشی از تخریب محیط زیست در حقوق بین الملل 176

3-1-3 آثار مسئولیت مدنی تخریب محیط زیست در مقررات فراملی (فرامرزی)..... 179

3-2 شرایط جبران خسارت بر مبنای مسئولیت مدنی تخریب محیط زیست 181

3-2-1 جبران خسارت، هدف اصلی مسئولیت مدنی تخریب محیط زیست 184

3-2-2 مبنای جبران خسارت در مسئولیت مدنی تخریب محیط زیست 185

3-2-2-1 نظریه تفاوت

187

3-2-2-2 ه موقعیت مشابه (همان موقعیت) نظری

188

3-2-2-3 نظریه جبران کامل

188

3-3 شیوه‌های جبران خسارات زیست محیطی

190

3-3-1 شیوه جبران خسارت در حقوق بین‌الملل

194

3-3-1-1 معاهدات بین‌المللی و شیوه جبران خسارات زیست

محیطی 197

3-3-1-2 آژانسهای بین‌المللی و شیوه جبران خسارات زیست

محیطی

198

3-3-1-3 سازمانهای بین‌الدولی و شیوه جبران خسارات زیست

محیطی 200

3-3-1-4 حقوق بین‌الملل قراردادی و شیوه جبران خسارات زیست

محیطی 201